

PEVSKO DRUŠTVO "LJUBLJANSKI ZVON"

1905

1940

CERKVENI KONCERT

SLOVENSKE NABOŽNE PESMI

1508-1940

IZVAJAJO:

**DRUŠTVENI MEŠANI ZBOR,
gdč. DRAGA STEINERJEVA,
gdč. DANICA PELANOVA
in g. prof. PAVEL RANČIGAJ**

Dirigent g. DORE MATUL

**10. JUNIJA 1940 OB 20³⁰ URI
V FRANČIŠKANSKI CERKVI**

SPORED

1. Primož Trubar (M. Tomc)	1508—1586	Hvalimo mi danàs Bugà	
2. Jakob Gallus	1550—1591	Adoramus te!	Mešani zbor
3. Gregor Rihar	1796—1863	Benediktus	
4. Anton Nedved	1828—1896	Bogu	
5. Anton Foerster	1837—1926	Sv. Cecilija	
6. Andrej Vavken	1838—1898	Krasni majnik	
*			
7. Danilo Fajgelj	1840—1908	Aleluja-Fuga	Orgle
*			
8. P. Angelik Hribar	1845—1907	Žalostna Mati božja	Mešani zbor
9. P. Hugolin Sattner	1851—1934	O Jezus naših src radost	
10. Ignacij Hladnik	1865—1932	Večerni zvon	
11. Dr. Franc Kimovec	1878	S svojimi perotmi Te pokrije Gospod	
*			
12. Dr. Franc Kimovec	1878	Sveti trije Kralji	Orgle
*			
15. Vinko Vodopivec	1878	Imakulata	Meš. zbor
14. Stanko Premerl	1880	Mati dobrega sveta	
15. Martin Železnik	1891	Naši Materi	
*			
16. Stanko Premerl		Fuga	Orgle
*			
17. Anton Jobost	1894	Presveta noč	Mešani zbor
18. Lojze Mav	1898	Zdrava Marija	
19. Matija Tomc	1899	Sedem poslednjih besedi Jezusovih	
		(IV. stavek)	

SLOVENSKA CERKVENA GLASBA

Začetek slovenske cerkvene glasbe sovpada s časom, ki ga slovenski znanstveni zgodovinarji nazivljajo: doba slovenskega preporoda ali slovenska narodna renesansa "to se pravi, oni kulturni, zlasti znanstveni pokret, ki ima namen vzpostaviti Slovence kot samostojen narod s primernimi kulturnimi posebno znanstvenimi funkcijami, usmerjeni proti cilju narodne samozavesti. Ta se začne v drugi polovici XVIII. stoletja in se nadaljuje vso prvo polovico XIX. stoletja, nakar se mu pridruži politična probuja naroda, zahtevajoča svojo samoodločitev v državnopravnih sistemih". V spremstvu teh sil, ki to pomembno narodno razdobje pripravljajo, uvajajo in ga izpopolnjujejo, bomo skušali izslediti tudi pomen in udejstvovanje domače glasbene umetnosti. Pred očmi imamo v prvi vrsti cerkveno glasbo; nujno pa bomo morali zabeležiti tudi pojave svetne glasbe, ker se je navadno isti skladatelj udejstvoval tako v svetni kot tudi cerkveni glasbi.

«Umetnostno ustvarjanje se pri Slovencih izživlja v dveh smereh: v ljudski umetnosti, ki so jo Slovenci prinesli s seboj in v novi domovini dalje oblikovali, ter v zapadni umetnosti, uvedeni s krščanstvom in tujo politično nadvlado». Ta dvojna kulturna plast — na eni strani tradicionalna ljudska umetnost, na drugi tujerodna — je bila posebno vidna v glasbi. Tuji priseljenci in zlasti vladajoči krogi (v prvi vrsti Nemci) so pospeševali tujo glasbo, ki je bila uvaževana na koncertnem odru in slavnostnih prilikah; narodna, ljudska glasba pa ni imela drugega torišča, kjer bi jo gojili in upoštevali kot v cerkvi. Mi Slovenci smo imeli v naši glasbeni preteklosti pomembne glasbenike, n. pr. Jurija pl. Slatkonja (roj. v Ljubljani 1453-1522), ki je deloval kot dunajski dvorni kapelnik, ter Jakoba Petelina (Gallusa) (1550-1591), ki ga stavljajo v vrsto s Palestrinom, toda oba sta bila zajeta v svetovni glasbeni veletok in zaradi tega za rast domače glasbe ne prihajata v poštev. Vsak, ki se je bavil z Gallusovim delom, je načeljal tudi vprašanje, ali očitujejo njegova dela vsaj količkaj domač slovenski oziroma slovanski značaj. Sicer za Gallusovo umetnost to nima posebnega pomena, kajti katoliška cerkvena glasba, kateri je Gallus služil, je v tem času odklanjala vse narodne sestavine in si ustvarila svojo katoliško glasbo s Palestrino.

Ob izvajanju A. P. Z. l. 1957. so prireditelji povdarjali, da Primož Trubar in Adam Bohorič nista zgolj prevajala, temveč tudi po Lutrovem zgledu naslonila koral na ljudske prvine. V protestantskih koralnih napevih je mogoče odkriti mnogo narodnih sestavin, kajti protestantizem kot verska reformacija ni gledal na narodne meje, pač pa se je povsod čimbolj skušal približati ljudstvu in pridobiti njegovo naklonjenost. S tem pa, ko je ljudstvo pritegnil k liturgičnemu sodelovanju, so tudi v glasbo prehajale različne prvine narodnega značaja.

Zmotni nauki protestantizma so povzročali zmote, katerih ena je prosvetljenstvo, kateremu je bila osnova racijonalizem. Kaj razumemo pod pojmom «prosvetljenstva»? To duhovno gibanje si je stavilo kot cilj, da v razvoju kulture, pripomore pameti in človeškemu dostojanstvu do

oblasti. Temeljno načelo je veljalo: zmeraj samostojno misliti in pamet kot zadnjega sodnika resnice priznavati.

Posledice teh nazorov so šle zelo daleč; začela se je ločitev vere od življenja.

Racijonalistična prosvetljenost je delno posledica janzenizma, ki je bil predvsem herezija salonov in izobraženih krogov.

Skupni izraz za vso to miselnost prosvetljenstva in janzenizma je «jožefizem» za vlade Marije Terezije (1740—1780), in Jožefa II. (1780—1790).

Po njegovem mnenju je bila glavna naloga cerkve, da pospešuje državno korist ali «javni blagor». Blagor države pa so tedaj iskali — med drugim tudi v splošni ljudski izobrazbi.

Proti začetku 19. stoletja je bilo versko življenje glede zunanje organizacije na potu urejevanja in izpopolnjevanja. Glasbena zgodovina to razdobje označuje za propast cerkvene glasbe, ki je pa bila obenem posledica močnega porasta instrumentalne glasbe in procvita opere. Ta proces je dosegel nekako v sredi 19. stoletja svoj višek. Razpust tolikoštevilnih samostanov je zlasti v liturgični cerkveni glasbi prizadejal mnogo škode.*

V takih prilikah je nastopil Gregor Rihar (1796—1865) stolni organist v Ljubljani. Njega po pravici smatramo kot našega prvega res slovenskega skladatelja, ki je zalagal slovenske cerkvene kore skozi pol stoletja z vedno novimi, sicer preprostimi skladbami, a kot nekak začetek naše novejšje večglasne skladbe.

Gregor Rihar se je rodil 1. marca 1796. v Polhovem Gradcu. Glasbe se je učil pri francoskemu patru Robertu, ki je zaradi takratne francoske revolucije pribežal v Polhov Gradec. Študiral je v Ljubljani in je že kot dijak skladal pesmi. Novo mašo je pel 1829. l. in ga je škof kmalu nato imenoval za stolnega zakristana, na katerem mestu je ostal do smrti.

Kar je Valentin Vodnik slovenskemu slovstvu, to je Gregor Rihar naši cerkveni glasbi.

Poleg Riharja so začeli v istem času ubirati njegove stopinje tudi drugi skladatelji in so ustvarili marsikaj porabnega. Tako sta bila med drugimi Andrej Vavken (1838—1898), in Anton Nedvčed (1828—1896).

Preobrat v slovenski cerkveni glasbi — preobrat iz lahke, preprostodomače glasbe — v solidno, umetno in tudi bolj liturgično, se je izvršil pod Antonom Foersterjem (1857—1925), ki je prišel v Ljubljano leta 1868, in prevzel vodstvo glasbe v stolnici. Rodil se je leta 1837. v Osenicah na Češkem. Po maturi je vstopil v cistercijanski samostan, po 11. mesecih pa je izstopil in dovršil l. 1865. v Pragi pravo. Toda vleklo ga je le k glasbi. V Ljubljani je deloval najprej kot kapelnik «Dramatičnega društva» in pevovodja «Čitalnice», od leta 1868. dalje, pa je bil vodja glasbe v ljubljanski stolnici; po vstopu v pokoj pa je živel v Novem mestu, kjer je tudi umrl leta 1925.

Foersterjev vpliv na slovensko glasbo je ogromen. Poučeval je na mnogih zavodih; izšlo je mnogo svetnega in duhovskega naraščaja iz njegove

* Posnel po — Cerkevem Glasbeniku št. 1, 2, 3, 4./1940. dr. Anton Dolinar: «Slovenska cerkvena glasba» — Dore Matul.

šole (P. Angelik Hribar, Danilo Fajgelj, p. Hugolin Sattner, Ignacij Hladnik, Vinko Vodopivec, posredno pa tudi dr. Fran Kimovec in Stanko Premerl).

Pater Hugolin Sattner se je rodil l. 1851. v Kandiji pri Novem mestu. Gimnazijo je študiral v Novem mestu, kjer se je tudi začel učiti glasbe. L. 1876. je vstopil v frančiškanski samostan in prišel l. 1872 v Ljubljano, kjer je študiral bogoslovje in pri frančiškanih prevzel vodstvo cerkvene glasbe. Najprej sta delovala skupaj s p. Angelikom Hribarjem, po njegovi smrti pa je vodil zbor sam do l. 1920.

Ko je bil star 54 let, se je pri Mateju Hubadu začel učiti kontrapunkta. V poznejših skladbah se ta pouk močno očituje. Šele sedaj se je lotil večjih del; sinfoničnih pesnitev in oratorijev.

Ignacij Hladnik (1865—1952) se je rodil v Križah pri Trziču. Bil je glasbeno zelo nadarjen. V Trziču je takrat kaplanoval † Jakob Aljaž, ki je kmalu spoznal njegovo nadarjenost, ter pregovoril njegove stariše, da so ga poslali v Ljubljano v orglarsko šolo, kjer sta mu bila učitelja Foerster in p. A. Hribar.

Po dovršenih glasbenih naukih je nastopil prvo službo pri Sv. Jakobu ob Savi kot 14 letni mladenič. Kasneje je služboval v Stari Loki, l. 1889. pa se je preselil v Novo mesto in nastopil službo kapiteljskega organista in pevovodje.

Mnogo dijakov — pevcev je pelo pod njegovim vodstvom; vse svoje pevce je znal navdušiti za lepo pesem. Bil je eden naših največjih mojstrov v orgelski igri. Hladnik ima svoje mesto tudi v galeriji slovenskih skladateljev. Bil je zelo plodovit in priljubljen skladatelj, tako da so njegove najlepše skladbe ponarodele.

Vinko Vodopivec je bil rojen l. 1878. v Rovinju. Gimnazijo in bogoslovje je študiral v Gorici. Svojo glasbeno pot je začel kot samouk; skladatelj Danilo Fajgelj pa mu je bil zvest mentor. Vodopivec je gotovo eden naših najbolj popularnih skladateljev. Odlikuje se zlasti po lepi, narodni melodiki in preprostih harmonijah.

Moderna (novejša) doba: v krog skladateljev te dobe spadajo dr. Kimovec, Premrl, dr. Dolinar, Železnik, Jobst, Mav, Tomc itd. V času, ki so začeli izhajati od dr. Gojmira Kreka urejevani «Novi Akordi» (1901), oziroma kmalu potem, je tudi na polju slovenske cerkvene glasbe začel pihati nov svež veter. Cerkevni glasbi, ki se je v prejšnji dobi (Foerster, Sattner) sicer razmeroma visoko dvignila, je bilo treba čakati Kimovca in Premrla, da sta ji odgrnila nove zastore. Premerl bolj v harmonskem, Kimovec bolj v kontrapunktičnem oziru, kar pripisujemo tudi pobudi in idejam, ki so izhajale iz uredništva «Novih Akordov».

Slovenske cerkvene skladbe postajajo zlasti harmonično izrazitejše, bolj živahne in naše, večkrat tudi v celi zamisli jako izvirne. Zlasti zadnja desetletja kaže slov. cerkvena glasba izredno bogato produktivnost na novih skladbah.

Slovenskemu bogoslužju se prikazujejo nove naloge, potruditi se bo treba, za oživitev cerkvenega ljudskega petja.*

* Posnel po — Dr. A. Dolinar: Predavanje o zgodovini slovenske katoliške cerkvene glasbe na Orgl. šoli Cecilijinega društva — Dore Matul.

HVALIMO MI DANÀS BUGA

Hvalimo mi danàs Buga
inu se veselimo,
kir nam je dal sinù sojgà
z angeli ga častimo.

Danàs ta beseda božja
zavoljo vsiga človeštva
se je k nam perdružila,
vzela na sè to kri, mesu,
v enim divičnim telesu;
s tem nas z Bugom zmirila.

Kakor sonce skuz glaš gre,
glaž ta se ne razbije.
U glihi viži rojen je
naš Jezus od Marije.

Kakor ta luč od luči gre,
sonce sojo svitlust pusti,
ter vunder v njim ostane.
Lih takù Bug od Buga gre,
Bug Oča ta Sinù rodi;
večnu u nim prebiva.

ADORAMUS TE!

Adoramus te Jesu Christe,
et benedicimus tibi
quia per cruce[m] tuam
redemisti mundum.

BENEDIKTUS

O angeljci hitite
in pridite z nebes,
presveti kruh molite,
ki je naš Bog zares.

Čutilom si telesa
sam Jezus tukaj skrit,
naj pridemo v nebesa
Te gledat in častit.

Moj Jezus Tebe vžiti
iz srca hrepenim,
bojim se k Tebi priti,
ker tolikrat grešim.

Odpusti grehe moje,
zedini se z menoj,
v srce me spremi svoje,
da bodem vedno Tvoj.

BOGU

Tebe ljubim, molim prosim,
Tebe hvalim, občudujem,
Tebe v grešnem srcu nosim,
v prah pred Tabo poklekujem:
kaj Ti je brez konca broja,
ljubi Bog, ljubezen Tvoja.

Tebe iščem, kličem, zovem,
Ti, ki ves svet oskrbuješ,
Ti, ki v srcu pesnikovem,
pescim kliti ukazuješ:
kaj Ti je brez konca broja,
močni Bog, mogočnost Tvoja.

SVETA CECILIJA

Razlega mar se nebeščanov himna,
izvoljenih li božji spev?
Al' rajskih angelov so harmonije,
da v srcih svet budi odmev?

To orgel veličastnih so glasovi
in spev srca Cecilije.
Prepeva Stvarniku večnemu slavo,
stvari k molitvi vabi vse.

Le veličastno mi orgle donite,
slavite večnega Boga.
Gorečnost v srcih človeških budite,
ves svet časti naj Stvarnika.

KRASNI MAJNIK

Krasni majnik že razliva
po livadah žlahtni cvet
in pomlad vsa ljubeznjiva
rojstva god obhaja spet.

Tice glasno po goščavah
slavo Jezusu pojo
in Mariji po dobravah
venec šmarnice pleto.

Biserna odeja krije
gaj, ledino in polje,
vsa drevesa v čast Marije
v cvetju nosijo glave.

Srce moje pa raduje
in v veselju se topi;
čast Marije oznanjuje,
za Marijo vse gori.

ŽALOSTNA MATI BOŽJA

Mati žalostna je stala
zraven križa, se jokala,
ko na njem je visel Sin.

Dušo njeno, ki vzdihuje,
v bridki žalosti tuguje,
meč prebada bolečin.

O kako je tožna bila,
ta preblažena in mila
Mati božjega Sinu.

O kako je vzdihovala,
tresla se in se jokala,
ko se je daril Bogu.

O JEZUS NAŠIH SRC RADOST

O Jezus naših src radost,
sveta dobrotni rešenik,
odrešenim si Oče blag,
ljubečim luč in zvest vodnik.

Odpri si ječo pred peklom,
jetnike rešil, peljal v raj
in kot zmagalec plemenit
sediš na desni božji zdaj.

Vodnik in pot v nadzvezdni dom,
ostani naših src radost,
veselje bodi naših solz,
plačilo rajskega sladkost.

AVE MARIJA

Večerni zvon, o mili zvon,
ko zarja z modre nam višave
zvezda naznanja milijon,
naznanjaš ti zemljanom Ave.

Večerni zvon, o mili zvon,
tvoj glas poslušam iz daljave,
telesnih več ne čutim spon,
srce topi se, moli Ave.

S SVOJIMI PEROTMI TE POKRIJE GOSPOD

S svojimi perotmi te pokrije Gospod
in pod njegovimi krili najdeš zavetje.
Kakor ščit te obda Njegova zvestoba.

IMAKULATA

Rožno navdahnjeni šopki hortnizij,
Imakula, ob Tvojih nogah,
solnce rumeno zdaj žarke potresa
z nežnimi prsti po Tvojih rokah.
Jutro dehteče Te čudom oklepa,
Imakula, kako si Ti lepa.

V lilijsko čisto si Tvojo obleko
mirta nedolžna upleta svoj čar,
njeni cvetovi kot zvezde polnočne
širok prepregle so beli Tvoj šlar.
Luči se spuščajo na Te iz viška,
Imakula, kako si deviška.

MATI DOBREGA SVETA

Pozdravljena Mati dobrega sveta,
Ti luč blagodejna, z večnih višav;
o pošlji en žarek božjega ognja,
svoje svetosti, otrokom nižav.

Mati svetuj nam na zemeljski poti,
strma je, težka, korak negotov,
preko nevarnosti naj nam pomaga
Tvoja beseda in Tvoj blagoslov.

Pozdravljena Mati dobrega sveta,
zvezda bleščeča sredi noči;
na morju življenja v besnih viharjih
čolnič Ti vodi nam preko čeri.

Mati svetuj nam v temini nevere,
težki oblaki nad nami se pno,
vere katoliške, drage svetinje,
varuj, ohrani z mogočno roko.

NAŠI MATERI

Kadar solnce se poslavlja,
o Marija! od livad;
v gaju slavček Te pozdravlja,
poje Ti v večerni hlad.

V sinjem jutru, ko danica
na istoku zažari;
rana zora zlatolica
Tebe prva proslavi.

In opoldne na višavi
solnce čuje opomin:
o Marija v rajski slavi,
Tebi klanja se trpin.

PRESVETA NOČ

Presveta noč prihaja k nam,
skrivnostna, svetla kakor dan.
Nocoj se spet začinja
čas milosti, rešenja.

Presrečni svet le poj nocoj,
ker rešil te je Stvarnik tvoj.
Ubog leži na slami
najrevnejši med nami.

Presveta noč pozdravljena,
ker dala si nam Jezusa.
Obrisala si vse solze
in milost vlila nam v srce.

ZDRAVA MARIJA

Zdrava Marija, pozvanja
v daljave tihotni večer,
v duši skrivnostno odzvanja,
Marija razgrinja svoj mir.

Zdrava Marija, z daljave
se dviga do Tvojih višin,
daj, da poslednji moj Ave
me dvigne z zemeljskih nižin.

SEDEM POSLEDNIH BESEDI JEZUSOVIH

(IV. stavek)

In ob šesti uri se je stemnilo
in tema je bila po vsej zemlji
do devete ure.

Okoli devete ure je zaklical Jezus
z močnim glasom:
«Eli, Eli lama sabaktani?»
To je: «Moj Bog, moj Bog,
zakaj si me zapustil?»